

Kaskelot

©Birgitte Rubæk

Kaskelot (*Physeter macrocephalus*)

Engelsk: Sperm whale

Tysk: Pottwal

Fransk: Cachelot

Spansk: Cachalote

Beskrivelse:

Stor hval med tæt kropsbygning og med et stor firkantet hoved, der udgør op til en tredjedel af længden. Åndehullet har en for hvaler helt unik placering, idet det sidder fortil til venstre, i stedet for ovenpå i midten. På den bagerste tredjedel af ryggen ses typisk en stor pukkel i haleretningen efterfulgt af en række mindre pukler. Lufferne er nærmest firkantede. Huden er rippet.

Voksne hanner er mellem 12 og 19 m lange. Hunnerne er en del mindre mellem 8 og 12 m. Ved fødslen er ungen omkring 4 meter lang. Voksne dyr vejer mellem 25 og 45 t, mens nyfødte unger vejer op til 500 kg.

Der er mellem 19 og 24 tænder i hver underkæbegren, som passer op i huller i overkæben. I overkæbens gummer findes rudimentære tænder, der nogle gange stikker ud. Tænderne vokser først frem hos dyrene i en alder af 12 år.

Udbredelse:

Hunnerne holder sig normalt syd for 45° N, men i de senere år er der strandet enkelte hunner ved den irske vestkyst ligesom der er jagtaget flokke af hunner i Biscaya bugten. Dette kunne tyde på at grænsen er mere dynamisk.

Store hanner forekommer ved Grønlands og Norges kyster. Hannerne vandrer mod syd om efteråret. Strandinger af kaskelotter forekommer jævnligt i Nordsøen, der imidlertid ikke udgør en naturlig del af kaskelotternes udbredelsesområde. Der er ikke udelukkende tale om unge hanner. Blandt de dyr der massestrandede på Rømø i 1997, fandtes dyr over 50 år gamle.

Adfærd:

Hunnerne danner flokke sammen med ikke kønsmodne unger af begge køn. Hanner i puberteten forlader disse flokke, mens hunnerne forbliver der. Flokke af unghanner strejfer herpå længere omkring dvs længere mod nord. Hun-flokkene forsvarer sig mod naturlige fjender som spækhuggere ved at placere ungerne i midten og danne en rosette, dvs at dyrene danner en ring med hovedet vendt mod ungerne og halerne vendt ud mod angriberne.

Dykkeadfærd: Kaskelotter kan formentlig dykke helt ned til 3000 meters dybde og være neddykkede i op til 2 timer. Under neddykningen viser de halen (se sammenligningstavle). Blåsten er rettet skråt fremad.

Fourageringen foregår muligvis ved hjælp af kraftige lydbølger, der udsendes fra det store hoved, og som er så kraftige, at de kan lamme eller dræbe byttedyrene.

Forplantning:

Hannernes kønsmodning foregår i flere trin. Selvom de reelt er kønsmodne i en alder af 10 år, bliver de først socialt kønsmodne, når de er mere end 19 år gamle og mere end 13 m lange. Hunnerne bliver kønsmodne i en alder af 7-11 år og en længde på ca 9 m. Der fødes en unge hvert tredje til sjette år. Unger fødes fra juli til november. Drægtigheden varer 14-16 måneder og diegivningen helt op til to år (12-24 måneder).

Føde:

Overvejende af pelagiske blæksprutter, især arten *Gonatus fabricii*, men også store ottearmede blæksprutter og i mindre grad også af stimefisk.

Naturlige fjender:

Der er beretninger om spækhuggerangreb på en flok hun-kaskelotter.

Relation til mennesket:

Der har været fangster af kaskelotter i Nordatlanten i større stil siden 1712 ud fra den amerikanske by Nantucket som antageligt allerede i slutningen af 1700-tallet førte til en decimering af bestanden.

Denne oprindelige fangst, der foregik med små både og håndholdte harpuner overlevede indtil engang i slutningen af 1980'erne ved Madeira og i zonerne.

Indtil 1982 blev der ligeledes fanget en del kaskelotter ved Island og ud for Spaniens Biscaya kyst.

Mindre fangster er også blevet taget i Norge, Færøerne og Irland.

Der er dokumenteret kaskelotstrandinger i Nordsøen helt tilbage til 1500-tallet og de strandede dyr blev udnyttet lokalt til trankogning mv. Hele 1800-tallet igennem udeblev strandingerne imidlertid hvilket er blevet tilskrevet den stærke fangstudnyttelse i 1700-tallet. De mange strandinger i 1990'erne er blevet tolket som at bestanden nu er nået op på sin oprindelige størrelse igen, men er blevet afvist fra anden side.

Lignende arter:

Kaskelotten kan normalt ikke forveksles med andre arter. Hovedets form og hudens tekstur er umiskendelige. Endvidere er blåsten en god ledetråd. Blåsten kan dog i modvind blive "rettet op". Halefennens form er også ret karakteristisk.

Danske fund og observationer:

Observationer af levende dyr uden efterfølgende strandinger er yderst sjældne. Seneste fund: 2000 Lakolk, Rømø. Skeletter fra de danske strandinger er udstillet rundt omkring i Danmark.

Tekst: Carl C. Kinze